

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้โลกของเราอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคของการค้าเปิดเสรี เป็นยุคการแข่งขัน และเป็นยุคที่มีค่านิยมที่พุ่งเพื่อ รายได้ต่ำ รสนิยมสูง หากความสุขจากการเสพและบริโภค * ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคทางด้านวัตถุหรือด้านข้อมูลข่าวสาร มีความเป็นอยู่ในชีวิตที่ต้องปรับตัวไปตามสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันต้องพบกับปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาหนี้สิน ปัญหาการจราจร ปัญหาภัยธรรมชาติ ทำให้ได้รับความเดือดร้อน คนจำนวนมากมีสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ขาดความสุข มีความเครียด ขาดที่พึ่งทางใจส่งผลให้ตนเองและครอบครัวมีความทุกข์ เมื่อเกิดความทุกข์ขึ้นคนในยุคปัจจุบันจึงเรียนรู้และศึกษาธรรมผ่านการปฏิบัติกรรมฐาน ซึ่งการเจริญสติปัฏฐานเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ได้รับความนิยมตลอดมา ได้แก่ แนวทางการเจริญสติปัฏฐานแบบพองยุบสายวัดมหาธาตุ แนวทางเจริญสติปัฏฐานแบบพองยุบสายหลวงพ่ोजริญวัดอัมพวัน แนวทางเจริญสติปัฏฐานแบบพองยุบสายยุวพุทธ (คุณแม่สิริ) แนวทางการเจริญสติปัฏฐานแบบการเคลื่อนไหว ๑๔ จังหวะของหลวงพ่อเทียนและอื่นๆ เป็นต้น

อนึ่งแม้การเจริญสติปัฏฐานจะเป็นแนวทางที่คนในสังคมให้ความสนใจและเป็นแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า เป็นทางเดียวที่จะทำให้แจ้งพระนิพพาน ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียวเพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโศกะและปริเทวะเพื่อดับทุกข์ และโทมนัส เพื่อบรรลุอุยารธรรมเพื่อทำให้แจ้งนิพพานทางนี้ คือ สติปัฏฐาน ๔ ประการ ”^๒ แต่การเจริญสติปัฏฐานนี้จะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยเหตุปัจจัยหลายประการด้วยกัน ซึ่งหนึ่งในเหตุปัจจัยที่สำคัญนั้น คือ การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงมีคำถามว่า จะปฏิบัติเช่นไรจึงจะเกิดความต่อเนื่องได้ ผู้วิจัยพบว่า การที่จะทำให้ปฏิบัติต่อเนื่องได้นั้นจะต้องทำให้การเจริญสติปัฏฐานนั้นกลมกลืนเข้ากับการดำรงชีพของคนในสังคม ซึ่งปัจจุบันมีพระนักเทศน์ท่านหนึ่ง คือ พระปราโมทย์ ปาโมชฺโช ได้นำรูปแบบการเรียนการสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นสื่อในการถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเอง นั่นคือ การเจริญสติปัฏฐานในชีวิตประจำวันด้วยการบูรณาการหลักการสอน เนื้อหาการสอน พุทธวิธีการสอน กลวิธีและเทคนิคการสอนให้

---

* พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), โลกขึ้นสหัสวรรษใหม่คนต้องเปลี่ยนแนวคิดใหม่ , (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^๒ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๕/๓๕๐, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๐๖/๑๐๑.

สอดคล้องกับคนในยุคปัจจุบันที่เป็นคนช่างคิด ฟุ้งซ่าน อีกทั้งยังนำหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาเผยแผ่ทำให้ของยากกลายเป็นของง่ายได้เพื่อเป็นการยืนยันว่า “พระธรรมเทศนาของพระองค์เสมือนหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทางส่องประทีปในที่มืดให้คนมีจักขุได้ เห็นรูป”^๓

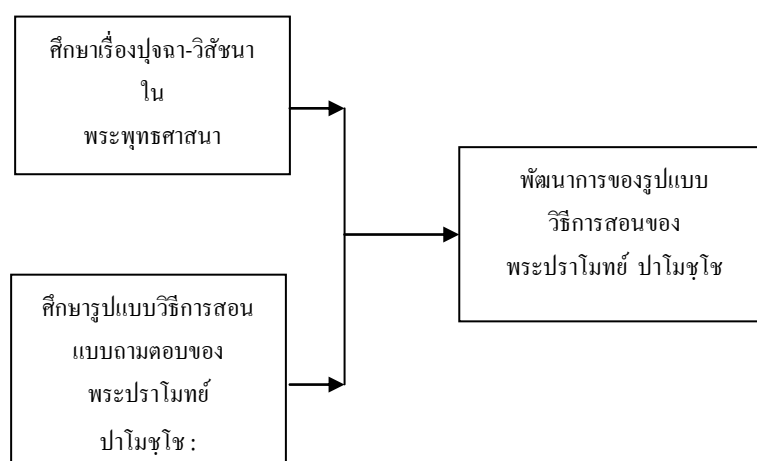
ดังนั้น ผู้วิจัยประสงค์จะศึกษา เรื่องปจฺจนา-วิสัยนาในพระพุทธศาสนาและพัฒนารูปแบบวิธีการสอน ของพระปราโมทย์ ปาโมชฺโช ซึ่งการศึกษาในประเด็นดังกล่าวเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ที่สนใจ และความเข้าใจนี้จะเป็นข้อมูลที่สำคัญนำมาซึ่งประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะนำไปปฏิบัติหรือปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดความสุขในปัจจุบัน ความสุขในอนาคต และความสุขในการบรรลุธรรมในที่สุด

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาเรื่องปจฺจนา-วิสัยนาในพระพุทธศาสนา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษา พัฒนาการของรูปแบบวิธีการสอนแบบถามตอบของพระ ปราโมทย์ ปาโมชฺโช

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังกล่าวข้างต้นนั้น สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ในการตั้งฐานการวิจัยดังนี้

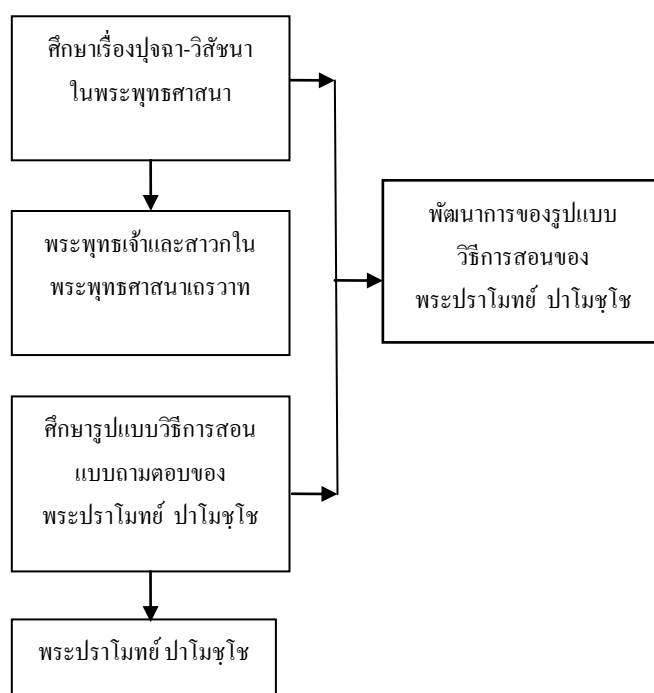

แผนภาพที่ ๑.๑ แผนภาพแสดงกรอบแนวคิดในการทำวิจัย

^๓ วศิน อินทสระ, พุทธวิธีในการสอน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕.

๑.๓ ทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ความรู้และแนวคิดต่างๆ เป็นกรอบได้แก่ “ศึกษาเรื่อง ปุจฉา-วิสัชนาในพระพุทธศาสนา ” และ “รูปแบบวิธี การสอน แบบถามตอบ ของพระปราโมทย์ ปาโมชฺโช เป็นกรอบและเป็นฐานในการศึกษาวิเคราะห์ ในเรื่องพัฒนาการ เพื่อนำผลจากการศึกษา มาเสนอเป็นผลการวิจัย ดังจะเห็นได้จากกรอบแนวคิดแผนภาพที่ ๑.๒

แผนภาพที่ ๑.๒ แสดงกรอบแนวคิดทางทฤษฎี

๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๔.๑ พัฒนาการของรูปแบบวิธีการสอนของพระปราโมทย์ ปาโมชฺโช หมายถึง รูปแบบวิธีการสอนหรือเทคนิคที่ท่านคิดขึ้นเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับคนในสังคมปัจจุบันให้ ผู้เรียน เกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่ต้องการจะสื่อหรือสอนให้เข้าใจ

๑.๔.๒ ปุจฉา-วิสัชนา เป็นวิธีสอนอย่างหนึ่งของ พระพุทธเจ้า ที่เปิดโอกาสให้ พระสงฆ์ หรือผู้เรียนถามปัญหาได้ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สนทนาได้ซักถามจนกระทั่งได้คำตอบที่พอใจ เป็น

วิธีการให้ความรู้ตรงแก่ผู้สงสัยในเรื่องนั้นๆ โดยมีบรรยากาศที่เป็นกันเองในการเรียนการสอน หรือการสนทนา

๑.๔.๓ พระปราโมทย์ ปาโมชฺโช ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่ดุลย์ อตุโล ซึ่งเป็นพระในสายพระพุทธรูปธรรมฐานสายพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ ปัจจุบันจำพรรษาอยู่ที่สำนักสงฆ์สวนสันติธรรม จังหวัดชลบุรี ปัจจุบันมีคนจำนวนมากไปฟังธรรมที่สำนักสงฆ์สวนสันติธรรม เฉลี่ยวันละ ๓๐๐ คนต่อวันที่มีการเทศน์ ในหนึ่งสัปดาห์ (๗ วัน) จะมีคนมาฟังธรรมประมาณ ๕๐๐ คนต่อสัปดาห์ จำนวน ๑๐,๘๐๐ คนต่อเดือน และ จำนวน ๑๒๕,๖๐๐ คนต่อปี ซึ่งจำนวนดังกล่าวนี้ยังไม่รวมคนที่เข้าคอร์สอบรมและคนอยู่วัด (คนที่ได้รับอนุญาตให้มาภาวนาที่สวนสันติธรรมจากการจับสลากและได้สิทธิให้อยู่ภาวนาที่วัดได้เป็นเวลา ๓ วันบ้าง ๕ วันบ้าง) ในเวลา ๕ ปีที่ผ่านมา รวมคนที่สนใจฟังธรรมของท่านประมาณ ๖๔๘,๐๐๐ คน ซึ่งจำนวนนี้ยังไม่รวมคนที่ฟังธรรมจากซีดีเอาเองที่บ้าน แต่ถ้าหากเป็นการเทศน์นอกสถานที่จะมีผู้เข้าฟังธรรมเฉลี่ยแห่งละประมาณ ๑,๐๐๐-๓,๐๐๐ คนต่อการเทศน์หนึ่งครั้งขึ้นอยู่กับสถานที่ว่าจะจุคนได้มากน้อยเท่าใด ซึ่งตัวเลขการเทศน์นอกสถานที่ผู้วิจัยไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน จึงมิได้กล่าวไว้ในที่นี้

๑.๕. ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๑ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในหนังสือวารสารพุทธจักร กล่าวโดยสรุปได้ความว่า การเรียนการสอนในวิชาพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะผลักดันให้เด็ก พัฒนาเป็นผู้ดี ผู้มีกบฏดังคำกล่าวที่ว่า พุทธะ แปลว่า ดั้นก่อนแล้วค่อยรู้ ซึ่งท่านเน้นให้สอนให้เด็กมาสนใจในเรื่องการเจริญสติ เพราะสติเป็นตัวสร้างทิศทางให้เด็กสนใจในการเรียน^๕

๑.๕.๒ มกราพันธุ์ จูฑะรสก ได้กล่าวถึง การเรียนการสอนในหนังสือ “การคิดอย่างเป็นระบบการประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน” กล่าวโดยสรุปได้ คือ ในเรื่องรูปแบบการเรียนการสอนนั้นต้องสามารถที่จะพัฒนาได้และควรพัฒนาไปเพื่อการคิดอย่างเป็นระบบ โดยมี (๑) โครงสร้างรูปแบบการเรียนการสอน (๒) ระบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (๓) การนำรูปแบบการสอนไปใช้เป็นต้น^๕

^๕ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา”, พุทธจักร, ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๑๐ (ตุลาคม ๒๕๕๐) : ๘-๑๒.

^๕ มกราพันธุ์ จูฑะรสก, การคิดอย่างเป็นระบบการประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน , (นนทบุรี : โครงการสวัสดิการวิชาการสถาบันพระบรมราชชนก, ๒๕๕๑), หน้า ๖๓-๘๔.

๑.๕.๓ อาจารย์ ชุมสาย ณ อยุธยา ได้กล่าวถึง การเรียนการสอนไว้ในหนังสือ “คุณธรรม นำความรู้” กล่าวโดยสรุปได้ คือ รูปแบบการเรียนการสอนนั้นควรจะเป็นรูปแบบการเรียนการสอน ที่เป็นแบบบูรณาการคุณธรรมและความดีงามระหว่างรายวิชา หมายความว่า การเรียนการสอนที่ดี ต้องมีการบูรณาการระหว่างทุกวิชา เพื่อให้ตรงกับชีวิตจริง การสอนจึงไม่ควรแยกเป็นวิชา ครู จะต้องสอนให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างกัน และเชื่อมโยงมาสู่ชีวิตจริงเพื่อให้ผู้เรียนเห็น ความสำคัญของคุณค่าความเป็นมนุษย์ตลอดเวลา^๖

๑.๕.๔ วสิน อินทสระ ได้กล่าวถึง พุทธวิธีการสอน ในหนังสือ “พุทธวิธีในการสอน” กล่าวโดยสรุปได้ความว่า คนมีความรู้แต่ไม่รู้วิธีสอน ย่อมเป็นผู้ที่รู้วิธีสอนไม่ได้ การนำเสนออุกวิธี ย่อมสำเร็จประโยชน์ได้ง่ายกว่า รวดเร็วกว่า โดยกล่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงมุ่งเน้นจุดมุ่งหมายในการ สอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้จริงเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น เพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ และ เพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร และมีวิธีการสอนและท่าทีที่ทรงสอนแก่พุทธบริษัท ^๗

๑.๕.๕ วรภัทร ภูเจริญ กล่าวถึง การเรียนรู้ที่เกี่ยวกับผู้เรียน ในหนังสือ “การบริหารการ เรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ” ^๘ กล่าวโดยสรุปได้ความว่า ในเรื่องการศึกษาไทยนั้น ถ้าเป็นคนไข้ก็ เรียกได้ว่า เข้าขั้นตริทูตหรือโคม่านั้นเอง คือ เป็นไข้หนักทั้งทางปัญญาและทางศีลธรรม ซึ่งการที่ ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะเป็นการเรียนการสอนที่ขึ้นอยู่กับ ศิลปะและเทคนิคของผู้สอนที่ต้องมีจินตนาการ มีความฉลาด และความเอาใจใส่ตัวผู้เรียนมากๆ จากนั้นยังได้กล่าวอธิบายถึงพุทธวิธีเรียนรู้ในหนังสือ “ Learn How to Learn ให้ความรักก่อนให้ ความรู้” ^๙ สรุปได้ความว่า พุทธวิธีในการเรียนรู้ นั้น พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ที่เป็นเลิศในด้านการ เรียนรู้ ทรงสอนได้ทุกรูปแบบการศึกษา ทันสมัยตลอดกาล และการศึกษาที่แท้จริง มีเป้าหมายอยู่ที่ อธิศีล อธิจิต และอธิปัญญา (ไตรสิกขา) การศึกษาใดก็ตาม ไม่จีรัง ไม่นำผู้เรียนให้มุ่งไปสู่ความ สงบของจิตใจ การขจัดกิเลสออกจากใจ ก็เป็นการศึกษาที่หลงทาง การศึกษาเพื่อตกเป็นทาสของ กิเลส วณเวียนอยู่ในกองทุกข์ ไม่รู้แจ้งเห็นจริง

^๖ อาจารย์ ชุมสาย ณ อยุธยา, **คุณธรรมนำความรู้**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ปริมาตย์, ๒๕๕๓).

^๗ วสิน อินทสระ, **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๕).

^๘ วรภัทร ภูเจริญ, **การบริหารการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ** , พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), ๒๕๔๗).

^๙ วรภัทร ภูเจริญ, **Learn How to Learn ให้ความรักก่อนให้ความรู้**, (กรุงเทพมหานคร : หจก. สาม ลดา, ๒๕๕๑).

๑.๕.๖ พจนา ทรัพย์สमान ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ ในหนังสือ “การจัดการเรียนรู้ โดยผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง” กล่าวโดยสรุปได้ความว่า ความสำคัญของการให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเองเพื่อให้ผู้เรียนใช้กระบวนการเรียนรู้สร้างความรู้ของตนเองเพื่อให้สามารถนำไปใช้อย่างกว้างขวางอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๑}

๑.๕.๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายถึงพุทธวิธีในการสอนของ พระพุทธเจ้าไว้ในหนังสือ “พุทธวิธีในการสอน” กล่าวโดยสรุป ได้อธิบายถึง คุณสมบัติของผู้สอน ในเรื่องบุคลิกภาพและคุณธรรม ซึ่งได้ยกตัวอย่างของพระพุทธเจ้า เป็นผู้มีบุคลิกภาพและ คุณธรรมในการสอนที่น่าศรัทธา โดยมีพระสุรเสียงที่ประกอบด้วย ๘ ลักษณะ คือ แจ่มใส ชัดเจน นุ่มนวล ชวนฟัง กลมกล่อม ไม่พร่า ซึ่งและกังวาน นอกจากนั้นแล้ว พระพุทธองค์ ยังทรงมีลีลาการ สอนและวิธีสอนในแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับผู้เรียน^{๑๒}

๑.๕.๘ ประยูร วงศ์จันทร์ ได้กล่าวถึง พุทธวิธีการสอนในวารสาร “พุทธวิธีการสอน จริยธรรม” กล่าวโดยสรุปได้ความว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนด้วยเนื้อหาที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แก่ผู้ฟัง มีวิธีการสอนที่เหมาะสมกับแต่ละคน มีลีลาการสอนที่เหมาะสมกับสถานการณ์และ สภาพแวดล้อม มีวิธีการปรับรูปแบบการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และผู้ฟัง และยังทรงมี กุศโลบายที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสอนแต่ละครั้ง อีกทั้งมีการยกตัวอย่างประกอบการ สอน มีการใช้อุปกรณ์ต่างๆ และทรงลงมือปฏิบัติเป็นตัวอย่างด้วย^{๑๓}

๑.๕.๙ ชานินทร์ ชินปัญญ์และครอบครัวกล่าวถึง การเรียนการสอนและผลที่ได้จากการ เรียนการสอนของหลวงพ่อบราโมทย์ ปาโมชฺโช จากหนังสือ “หัวใจบริสุทธิ์ ร่วมแบ่งปันกำลังใจ จากประสบการณ์การภาวนา” กล่าวโดยสรุปได้ความว่า เคยพบหลวงพ่อบราโมทย์ เพียงครั้งเดียว พบว่าครอบครัวตนนั้นขาดการปฏิบัติ จึงนำหนังสือและซีดีของหลวงพ่อบราโมทย์มาศึกษาและปฏิบัติตามคำ สอน ผลที่ได้รับ คือ เป็นผู้มีความสุขมากขึ้น มีวาจาอ่อนหวาน มีการรักษาน้ำใจ และมีสติในการปฏิบัติ ต่อคนในครอบครัวดีขึ้น

^{๑๑} พจนา ทรัพย์สमान, การจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน , (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๗).

^{๑๓} ประยูร วงศ์จันทร์, “พุทธวิธีการสอนจริยธรรม”, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย , ปีที่ ๒๕, ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน, ๒๕๕๒) : ๑๖๗.

ขัตติยา ธรรมานนท์ กล่าวโดยสรุปว่า พบเจอคำสอนของหลวงพ่อบราโมทย์จาก อินเทอร์เน็ตแล้วได้นำคำสอนที่เป็นหลักจากการฟังซีดีมาปฏิบัติ ผลที่ได้ คือได้คำตอบที่ตรงกับ สถานะการภาวนาของตนเองจากการฟังการถามตอบหรือการส่งการบ้านของผู้อื่นจากแผ่นซีดี จน ตนเองมีพัฒนาการก้าวหน้าสามารถ เห็นจิตแยกกรุปนามได้

ฤทธิชัย คงาม กล่าวโดยสรุปว่า ตนนั้นเป็นผู้ไม่มีศีล และเคยทำผิดศีลมาตลอด ชอบ เทียวผู้หญิงและสถานเริงรมย์ แต่ได้รับซีดีจากเพื่อน ๆ แล้วนำมาปฏิบัติ ผลที่ได้รับ คือคำอธิบาย ของปาฏิหาริย์แท้จริงในความหมายที่ตนเข้าใจคือว่า หลวงพ่อบราโมทย์ แสดงปาฏิหาริย์สูงสุด คือ ได้สอนให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าใจถึง “อริยสัจ”

วาสนา สมอจรรย์กุล กล่าวโดยสรุปว่า วันหนึ่งได้พบความทุกข์ใหญ่จากการสูญเสีย พ่อของลูก แม้จะได้เคยปฏิบัติธรรมเข้าคอร์สอย่างต่อเนื่องจากพระอาจารย์รูปอื่นก็ตาม แต่เมื่อ ได้รับซีดี แนวทางการคูจิตของหลวงพ่อบราโมทย์จากเพื่อน ได้นำมาเปิดฟังเข้าไปซ้มาจนเข้าใจ แม้จนปัจจุบันนี้ก็ยังคงปฏิบัติแนวคูจิตของหลวงพ่อบราโมทย์ ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังได้เพิ่ม การปฏิบัติในรูปแบบ คือ สวดมนต์ นั่งสมาธิ และการเดินจงกรมด้วย ซึ่งหลวงพ่อบราโมทย์ อธิบาย ว่า ผู้ใดน้อมหรือชอบกรรมฐานแบบใดก็จงใช้ได้ตามที่ตนชอบ เพียงเพิ่มการตามรู้ ตามคูจิตไปด้วย เท่านั้น^{๑๓}

๑.๕.๑๐ ดังตฤณ ได้กล่าวถึง การเรียนการสอนในนิตยสารใกล้ตัว ฉบับที่ ๘๖ กล่าวโดย สรุปได้ความว่า การนับถือหลวงพ่อบราโมทย์ ปาโมชุนั้น มิใช่เพียงแค่ความที่มีสัมพันธ์กันฉันพี่ กับน้องเท่านั้นที่ทำให้ศรัทธาในตัวท่าน แต่เนื่องจากการที่ได้มองเห็นว่า หลวงพ่อบราโมทย์เป็น พระที่มีแนวทางการสอนกรรมฐานที่สามารถทำให้ฆราวาสตื่นตัวอยากเจริญสติหาแก่นธรรมของ พระพุทธเจ้าได้มากเท่าท่าน และยังกล่าวอธิบายว่า แม้ความรู้และประสบการณ์บนเส้นทางเจริญสติ ของท่านตลอดจนความสามารถในการใช้คำอธิบายสถานะท่านก็เหนือกว่ามากนักแม้จะมี ประสบการณ์เหมือนๆ กัน แต่ก็ใช้คำไม่ได้เหมือนท่าน^{๑๔}

๑.๕.๑๑ พระไพศาล วิสาโล กล่าวถึงการเรียนการสอนของหลวงพ่อบราโมทย์ กล่าว โดยสรุปได้ความว่า พระอาจารย์ปราโมทย์ ปาโมชุนั้นเป็นผู้ที่มีบทบาทโดดเด่นที่สุดในการชักนำให้ ฆราวาสโดยเฉพาะคนชั้นกลางหันมาทำกรรมฐานกันอย่างจริงจังและอย่างแพร่หลายชนิดที่ไม่เคย ปรากฏมาก่อน ที่น่าสนใจกว่านั้นก็คือคนเหล่านี้มีเป็นจำนวนมากที่ไม่เคยเห็นตัวท่านหรือได้รับ

^{๑๓} คณะศิษย์หลวงพ่อบราโมทย์ ปาโมชุนิ, “หัวใจบริสุทธิ์ร่วมแบ่งปันกำลังใจจากประสบการณ์การ ภาวนา”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๕๔).

^{๑๔} ดังตฤณ, “จากใจบ.ก.ใกล้ตัว”, นิตยสารธรรมะใกล้ตัว, ฉบับที่ ๘๖, (๑๖ มีนาคม ๒๕๕๓) : ๑๔.

การชี้แนะจากท่านโดยตรง หรือแม้แต่ฟังคำบรรยายจากปากของท่าน หลายคนอยู่ไกลถึงต่างประเทศด้วยซ้ำ แต่ได้ปฏิบัติตามคำชี้แนะของท่านอย่างต่อเนื่อง เท่าที่ทราบมีเป็นจำนวนมากที่ได้รับผลดีจากการปฏิบัติ ความสำเร็จดังกล่าว (หากจะใช้คำนี้) ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะซีดี ซึ่งสะดวกแก่การเผยแพร่ในหลายช่องทางรวมทั้งทางอินเทอร์เน็ต ทำให้เข้าถึงคนชั้นกลางจำนวนมาก แม้หนังสือของท่านจะพิมพ์เผยแพร่มีใช้น้อย แต่เชื่อว่าผู้คนรู้จักพระอาจารย์ปราโมทย์ผ่านซีดีมากกว่าหนังสือ และที่ศรัทธาปฏิบัติตามแนวทางของท่านก็เพราะซีดีมากกว่าหนังสือเช่นกัน อย่างไรก็ตามเหตุผลที่สำคัญกว่านั้นน่าจะ ได้แก่ แนวทางปฏิบัติของท่าน ที่เน้นการดูจิต หรือตามรู้สภาวะและอาการต่าง ๆ ของจิต ด้วยใจที่เป็นกลาง ไม่กดข่มอารมณ์ที่ไม่พึงปรารถนา และไม่แทรกแซง หรือควบคุมบังคับจิตเพื่อให้เกิดความสงบ ซึ่งรวมถึงการไม่ “กำหนด” หรือเพ่งที่รูปหรือนามใด ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ “รู้” โดยไม่ต้อง “ทำ” อะไรทั้งสิ้น วิธีการดังกล่าว (ซึ่งเรียกอีกอย่างว่าจิตตามุขัสสนาตามหลักสติปัฏฐานสี่) เหมาะกับคนชั้นกลางซึ่งมีนิสัยคิดฟุ้งปรุ่งแต่งมากจนยากที่จะทำให้สงบดังลึก อีกทั้งยังสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน โดยไม่เลือกสถานที่และบรรยากาศ ทำให้กรรมฐานกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตได้โดยไม่ต้องหลีกเลี่ยงไปอยู่ป่าหรือเข้าคอร์สปฏิบัติธรรม ด้วยเหตุนี้หลายคนก็นำวิธีการดังกล่าวไปปฏิบัติจึงเห็นผลได้เร็ว คือมีสติรู้ตัวมากขึ้น จิตใจปลอดโปร่งกว่าเดิม เห็นกายและใจชัดเจน การบอกกล่าวจากปากต่อปาก โดยมีซีดีคำบรรยายของท่านเป็นสื่อการสอน ทำให้ผู้คนหันมาปฏิบัติตามแนวทางของท่านมากขึ้น ไม่เว้นแม้กระทั่งผู้ที่เคยปฏิบัติแนวอื่นแต่ไม่ก้าวหน้าเพราะใช้วิธีเพ่งหรือบังคับจิตจนเครียด จุดเด่นอีกประการหนึ่ง ก็คือ การสอนของท่าน ซึ่งนำเสนอแนวทางดังกล่าวในฐานะที่เป็นวิธีสู่ความพ้นทุกข์ จากการดูจิตสู่การเห็นรูปและนามด้วยสติ ตามมาด้วยการเห็นรูปและนามด้วยปัญญา คือ เห็นไตรลักษณ์จนละวางความยึดติดถือมั่นว่ารูปและนามเป็นตัวตน คำสอนของท่านพูดถึงการบรรลธรรมการหลุดพ้น และมรรคผลนิพพานบ่อยครั้ง มิใช่ในฐานะที่เป็นสิ่งเหลือวิสัยของมนุษย์ หากเป็นอุดมคติที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ และควรทำให้ได้ในชีวิตนี้ คำสอนดังกล่าวได้ทำให้ผู้คนจำนวนมากซึ่งเคยไกลวัดหันมาสนใจพระนิพพาน กล่าวได้ว่าไม่มีใครที่สามารถจุดประกายให้ฆราวาสยุคนี้ปรารถนาและบำเพ็ญเพียรเพื่อพระนิพพานได้มากเท่ากับพระอาจารย์ปราโมทย์^{๑๕}

๑.๕.๑๒ สุวินัย ภรณวลัย ตอบกระทู้ในลานธรรม จากบทความ “เราต้องช่วยพระพุทธองค์” สืบเนื่องจากกรณีหลวงพ่อบราโมทย์ ปาโมชฺโช กล่าวโดยสรุปว่า การเรียนการสอนของหลวงพ่อบราโมทย์ สรุปความได้ว่า ผมมีความเห็นและความเชื่อมั่นเป็นการส่วนตัวว่า แนวทางคำสอน

^{๑๕} พระไพศาล วิสาโล, “เหตุเกิดในวงการกรรมฐาน” , หนังสือพิมพ์มติชน , (๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓) : ๖.

วิปัสสนากรรมฐานของหลวงพ่อบุราโมทย์ ปาโมชฺโช นั้นไม่ขัดแย้งกับแนวทางการปฏิบัติทำความเพียรในรูปแบบของสำนักใดๆ ทั้งสิ้น มีแต่จะช่วยส่งเสริมให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป หากผู้นั้นสามารถ “บูรณาการ” แนวทางคำสอนของหลวงพ่อบุราโมทย์ ให้เข้ากับวิถีปฏิบัติฝึกฝน บำเพ็ญตนที่ผ่านมาของคนผู้นั้นได้อย่างกลมกลืน ซึ่งผู้ปฏิบัติพึงเลือกรูปแบบของวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมกับตนเอง วิธีใดที่ทำแล้วทำให้เกิดสติ สมาธิ ปัญญาล้วนใช้ได้ทั้งนั้น มันจึงเป็นหน้าที่ของนักปฏิบัติผู้นั้นเองที่จะต้อง “ก้าวข้าม” มายาแห่งการยึดติดเปลือกนอกรูปแบบการปฏิบัติทั้งหลายทั้งปวง และเข้าถึงแก่นธรรมโดยตรงให้จงได้^{๑๖}

๑.๕.๑๓ ภูเตศวร จากบทความที่ชื่อว่า “อย่าเพ่งโทษครูบาอาจารย์” ที่มีผู้นำมาโพสต์ไว้ในเว็บลานธรรม กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับ การเรียนการสอนของหลวงพ่อบุราโมทย์ ไว้ดังนี้ คือ การเรียนการสอนของหลวงพ่อบุราโมทย์นั้นตามความคิดและคำตอบสั้น ๆ ว่า หลวงปู่พรมก็สอนอย่างนั้น คือ ท่านให้เจริญสติด้วยการสังเกตอาการของจิตอะไรกระทบและจิตรู้สึกอย่างไรก็ “รู้” ตามนั้น และย้ำว่า ทำไปเรื่อยสติของเราจะกล้าขึ้นไปเรื่อยๆ เท่านั้น และท่านรับรองว่า “เป็นการปฏิบัติที่ลัดเลาะตัดตรงที่สุด”

และยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ผู้เขียนตอบสั้นตามที่เคยเรียนรู้อย่างนี้ เพราะปฏิบัติหาข้อวัตร ข้อปฏิบัติของครูบาอาจารย์แต่ละรูป แต่ละองค์ย่อมมีข้อฝึกแตกต่างกันไปตามวาสนาบาปมีเราไม่รู้ภูมิธรรมของท่านว่าท่านอยู่ระดับไหน ...ไปเพ่งโทษท่านระวังจะลงนรก^{๑๗}

๑.๕.๑๔ ชีรโชติ เกิดแก้ว ได้กล่าวถึง การเรียนการสอนในบทความเรื่อง “การสอนแบบผู้เรียนคือ ศูนย์กลางในพุทธศาสนา” กล่าวโดยสรุปได้ความว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาและวิธีการสอนแบบ “ผู้เรียนคือศูนย์กลาง” เพื่อให้การศึกษามีประสิทธิภาพอย่างสมบูรณ์แบบทั้งในแง่วิชาชีพ และจริยธรรมโดยเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็นพูดเป็น ทำเป็น ซึ่งวิธีสอนแบบนี้เป็นวิธีการดึงศักยภาพของผู้เรียนออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด หรือเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ศักยภาพทางปัญญาให้เต็มที่^{๑๘}

๑.๕.๑๕ ชีรวัธ บำเพ็ญบุญบารมี ได้กล่าวถึง พุทธวิธีการสอนในงานธรรมวิจย “โครงการธรรมศึกษาวิจย พุทธวิธีในการสอน : ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ตลอดจนคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา” กล่าวโดยสรุปว่า ข้อสรุปในพระคุณสมบัติของพระพุทธเจ้าที่

^{๑๖} สุวณัฏ ภรณวลัย, “เราต้องช่วยพระพุทธองค์”, ผู้จัดการออนไลน์, (๑๖ มีนาคม ๒๕๕๓) : ๑๕๓.

^{๑๗} ภูเตศวร, “อย่าเพ่งโทษครูบาอาจารย์”, ธรรมะ ๕ นาที, (๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓).

^{๑๘} ชีรโชติ เกิดแก้ว, “การสอนแบบผู้เรียนคือ ศูนย์กลางในพุทธศาสนา” , วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๕, ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๔๕) : ๔๘.

ควรสังเกตทรงสอนสิ่งที่เป็นจริงและทรงรู้อย่างถ่องแท้ สอนด้วยเมตตามุ่งประโยชน์แก่ผู้รับคำสอน เป็นที่ตั้ง หลักทั่วไปในการสอน สอนจากสิ่งที่รู้เห็นอยู่แล้วไปหาสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจยาก เนื้อหาที่สอน ค่อยๆ ลุ่มลึก ตรงเนื้อหา สอนตรงเนื้อหา สอนเท่าที่จำเป็นและมีเหตุผล มีลีลาการสอน ชัดเจน ชักจูงใจให้เห็นตามจริง ไร้อำนาจ ไร้อิทธิบาท^{๑๕}

๑.๕.๑๖ พระมหาสายเพชร วชิรเวที ได้กล่าวถึง การตอบปัญหาในงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนาคเสนเถระ” กล่าวโดยสรุป คือ อิทธิพลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนาคเสนทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ให้มีผู้สนใจมากยิ่งขึ้นทั้งในเนื้อหาสาระและวิธีการนำเสนอ ทำให้ผู้ฟังได้ประโยชน์ทั้งด้านการได้ตอบปัญหา และทำให้เกิดการรวบรวมประมวลหลักธรรมไว้เป็นหลักฐานแก่การอธิบายอ้างอิงในภายหลังได้^{๑๖}

๑.๕.๑๗ พระมหาแหวนทอง ปุณฺณคโม (บุญคำ) ได้กล่าวถึง การเรียนการสอนในวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏในพระสูตรและพระวินัย” กล่าวโดยสรุปได้ความว่า วิธีการสอนของพระพุทธเจ้านั้นเป็นพุทธวิทยาอันสำคัญยิ่ง เนื่องจากพระพุทธเจ้าทรงมีคุณสมบัติของความเป็นศาสดา ทรงสอนด้วยเนื้อหาที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ฟัง ทรงมีวิธีการสอนที่เหมาะสมแก่แต่ละบุคคล ทรงมีลีลาการสอนที่เหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อม ทรงปรับรูปแบบการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และผู้ฟังและท้ายที่สุดทรงมีกุศโลบายที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสอนแต่ละครั้ง^{๑๗}

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานที่เกี่ยวข้องพบว่า งานวิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษามานั้นจะเป็นงานที่เกี่ยวกับการศึกษาถึงหลักและพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก หรือศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพระสูตรกับพระวินัย ซึ่งจะต่างกับงานวิจัยฉบับนี้ที่จะศึกษาถึงเรื่อง ปุจฉา-วิสัชนาในพระพุทธศาสนา และศึกษาเพิ่มเติมไปในเรื่องพัฒนาการรูปแบบวิธีการสอนแบบ

^{๑๕} ชีรวัด บาเพ็ญบุญบารมี, “โครงการธรรมศึกษาวิจัย พุทธวิธีในการสอน : ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาตลอดจนคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา” , ธรรมศึกษาวิจัย, (พุทธศาสนศึกษา : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๑๖} พระมหาสายเพชร วชิรเวที (หงษ์ แสงจิตร), “การศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนาคเสนเถระ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๑๗} พระมหาแหวนทอง ปุณฺณคโม (บุญคำ), “วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏในพระสูตรและพระวินัย”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔).

ถามตอบของพระปราโมทย์ ปาโมชฺโช ซึ่งจะเป็นการถามตอบจากผู้เรียนซึ่งนำหลักการสอนของพระปราโมทย์ ปาโมชฺโช ไปปฏิบัติแล้ว หากเกิดปัญหาขึ้นก็จะนำสภาวะธรรมนั้นมาถามให้ชี้แนะที่เรียกว่า “การส่งการบ้าน” เพื่อนำคำตอบนั้นไปปรับปรุงในเรื่องการปฏิบัติภาวนาต่อไป

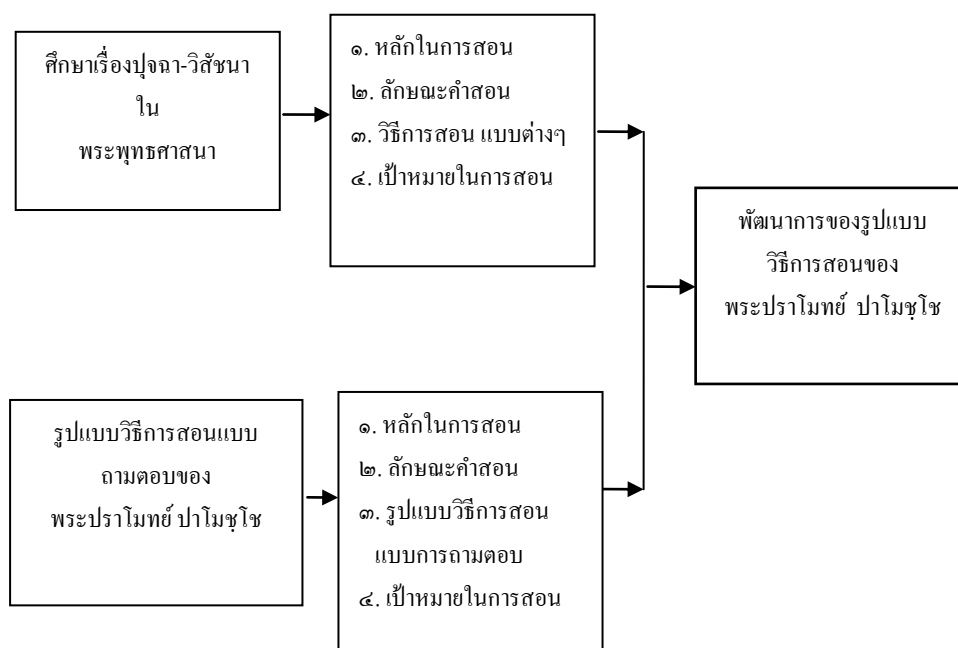
ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพัฒนาการรูปแบบวิธีการสอนแบบถามตอบของพระปราโมทย์ ปาโมชฺโช เพราะประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสภาวะของผู้ปฏิบัติภาวนาทั้งสิ้น ซึ่งความรู้นั้นสามารถนำไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ที่มีความสนใจสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขในปัจจุบัน ความสุขในอนาคตและความสุขจากการบรรลุธรรมในที่สุด

๑.๖ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการในเรื่อง “รูปแบบวิธีการสอนแบบถามตอบของพระปราโมทย์ ปาโมชฺโช” โดยอาศัยข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และรวมไปถึงตำรา เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ หรืองานวิจัยต่างๆ ของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องพุทธวิธีการสอน

๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนแห่งการดำเนินการวิจัย (research process) ดังแผนภาพที่ ๑.๓

แผนภาพที่ ๑.๓ แผนภาพกระบวนการในการวิจัย

จากแผนภาพ ๑.๓ สามารถแบ่งการศึกษาวิจัยออกเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑.๓.๑ การศึกษา “เรื่องปจฺจตา-วิสัยนาในพระพุทธศาสนา ” ในประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจ ได้แก่ หลักในการสอน ลักษณะคำสอน วิธีการสอนแบบต่างๆ เป้าหมายในการสอน ผู้วิจัยจะค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกา รวมทั้งยังได้ศึกษาค้นคว้าจากตำรา เอกสาร งานสารนิพนธ์ งานวิทยานิพนธ์ หรืองานวิจัยต่างๆ ของนักวิชาการ ซึ่งรวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีในการสอน

จากนั้นผู้วิจัยจะรวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์ เรียบเรียงและจัดการข้อมูลเพื่อเป็นฐานในการศึกษาในเรื่องพัฒนาการและนำเสนอผลการวิจัยเนื้อหาในบทที่ ๒

๑.๓.๒ การศึกษา “รูปแบบวิธีการสอนแบบถามตอบของพระปราโมทย์ ปาโมชฺโช” ในประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจได้แก่ หลักในการสอน ลักษณะคำสอน รูปแบบวิธีการสอน เป้าหมายในการสอน ผู้วิจัยจะค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร หรือจากสื่อต่างๆ และ ชีติของพระปราโมทย์ รวมทั้งการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์ที่เป็นพี่เลี้ยงจำนวนไม่เกิน ๑๐ ท่าน นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียงและจัดการข้อมูลเพื่อเป็นฐานในการศึกษาในเรื่องพัฒนาการและนำเสนอผลการวิจัยในเนื้อหาบทที่ ๓

๑.๗.๓ การสรุปผลการศึกษาการพัฒนาการ ผู้วิจัยจะนำผลการวิจัยจากขั้นตอนในหัวข้อ ๑.๗.๑ และ ๑.๗.๒ มาสรุปผลการศึกษาวิจัยว่า สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้ง ๒ ข้อที่ได้ตั้งไว้นั้น ตามลำดับ และนำเสนอผลสรุปการวิจัยในเนื้อหาบทที่ ๕

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้เข้าใจเรื่องปฏิจา-วิสนาในพระพุทธศาสนา

๑.๘.๒ ทำให้เข้าใจพัฒนาการของรูปแบบวิธี การสอนแบบถามตอบของพระปราโมทย์ ปาโมชุโข